

ЖАҒАНДАНУ ҮДЕРІСІНДЕГІ ҰЛТТЫҚ САНА МЕН ҰЛТТЫҚ БІРЕГЕЙЛІКТІҢ МӘДЕНИ-ФИЛОСОФИЯЛЫҚ МӘНІ

¹*Абдуразакова Гаухар Абдикаримовна,*

²*Мусабекова Гавхар Курманбековна,*

³*Божбанбаев Бауыржан Муратбекович*

¹*Қазақ ұлттық қыздар педогогикалық, университет*
(Алматы, Қазақстан)

²*М. Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті*
(Тараз, Қазақстан)

³*Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясы*
(Алматы, Қазақстан)

¹*gauhar_abdikarimovna@mail.ru, ²mgm_7@mail.ru,*

³*bbozhbanbaev@mail.ru*

¹*Abdurazakova Gaukhar, ²Mussabekova Gavkhar, ³Bozhbanbaev Bauyuzhan*

¹*Kazakh National Women's Teacher Training University*
(Almaty, Kazakhstan)

²*M. Kh. Dulaty Taraz Regional University*
(Taraz, Kazakhstan)

³*T. Zhurgenov Kazakh National Academy of Arts*
(Almaty, Kazakhstan)

¹*gauhar_abdikarimovna@mail.ru, ²mgm_7@mail.ru,*

³*bbozhbanbaev@mail.ru*

Аңдатпа. Мақалада ұлттық сана қоғамдық сананың маңызды құрамдас бөлігі ретінде айшықтауға, ұлттық сананың құрылымын әлеуметтік-мәдени орта, әлеуметтік-мәдени болмысты түсіну және өзгерту механизмі ретінде анықтау және сипаттауға, жаһандану үдерістерінің салдарының ұлттық санаға өзіндік әсері тұрғысынан мәдени-философиялық талдауға, жаһандану өзгерістері жағдайында қалыптасатын ұлттық сананың өзіндік сипаттамаларын және оның жеке ұлттық-өтпелі құрамдас бөлігін зерделеуге, қоғамдық қауіпсіздік жүйесіндегі ұлттық сананың орны мен рөлін зерттеуге, ұлттық бірегейлікті іздеу арқылы ұлттық сананы жаңа мәдени-философиялық мәнін зерделеуге назар аударылады. Сонымен қатар, зерттеудің мақсаты жаһандану үдерісіне байланысты ұлттық сананың және ұлттық бірегейліктің маңызды өзгерістерін анықтау және талдау болып табылады. Ұлттық сана мен ұлттық бірегейлік ұғымдарының қазіргі заманғы мәдени-философиялық түсіндірмелерінің негізгі аспектілері талданылады.

Кілт сөздер: ұлттық сана, жаһандану, интерпретация, ұлттық бірегейлік, ұлттық модернизация.

Кіріспе

Қазіргі жаһандану – ұзақ мерзімді модернизация үдерісінің кеңейтілген түрі ғана емес, сонымен бірге әлемдік дамуға әсер ететін кең және күрделі құбылыс [1, 82 б]. Жаһандануға әлем бөліктерінің өзара тәуелділігінің үнемі артуы және экономикадан, технологиядан, демографиядан бастап, күнделікті өмірдің жаңа жүйелерін құруы, барлық салалардағы құрылымдық және жүйелік өзгерістердің динамикасы сыңайлы белгілер тән. Жаһанданудың ұлттық сана мен ұлттық бірегейлікке қатынасы қашанда маңызды мәселе болып қала бермек. Жаһандану жанама түрде жаңа жаһандық мәдениетті тудыра отырып, ұлттық сана мен ұлттық бірегейлікке қауіп төндіреді. Жаһандану үдерістеріне байланысты ұлттық сананың маңызды өзгерістерін анықтау, ұлттық сана мен ұлттық бірегейліктің байланысын талдау зерттеуімізге арқау болып табылады. Мақалада «ұлттық сана» және «ұлттық бірегейлік» ұғымдарының қазіргі заманғы мәдени-философиялық түсіндірмелерінің негізгі аспектілері талданды.

Ұлттық сана – халықтың өзін этникалық қауымдастық ретінде тануы. Ұлттық сана пайда бола отырып, ұлттың өмір сүруі мен дамуының маңызды шарты болады, ол негізінен этникалық сананы қалыптастыру механизмі ретінде қарастырылатын ұлттық бірегейлендіруге негізделген.

Зерттеушілер ұлттық бірегейлендірудің маңыздылығын атап өтіп, оны ұлттың маңызды белгілерінің бірі ретінде белгілейді. Ұлттық бірегейлендіруден басқа, ұлттық сана құрылымына ұлттық өзін-өзі бағалау кіреді. Ұлттық бірегейлік ұлт немесе азаматтық ұғымдарымен бірдей болмаса да, олар оған қатты әсер ететін факторлар болатыны хақ. Ұлттық бірегейлік өзіндік ерекшелік, сабақтастық, тұрақтылық, этникалық және ұлттық ерекшелігін анықтау және ұлттық сана ұғымдарымен байланысты сапалы сенімділікпен сипатталады. Оның мәні жеке тұлғаның шекарасынан шығып, мәдени жүйенің өзіндік ерекшелігіне әсер етеді. Ұлттық бірегейлік пен ұлттық сана – белгілі бір этносқа немесе ұлтқа жататындығына байланысты адамның жеке басының құрамдас бөліктерінің бірі. Ұлттық бірегейлік табиғи қасиет емес. Ол белгілі бір адамдар тобымен мәдениеттің, тарихтың, тілдің ортақтығы туралы алынған хабардарлықтан, мәдени ортадан туындайды. Бұған белгілі бір мемлекетке тиесілі болу сезімі, оның мемлекеттік болмысына, ұлттық санаға деген адалдығы қосылуы мүмкін.

Зерттеу әдіснамасы

Мәселенің ғылыми даму дәрежесіне назар аударсақ, тақырыптың зерттелу дәрежесін анықтай отырып, осы мәселенің шеңберіне енгізілген негізгі үдерістер мен құбылыстарды теориялық тұрғыдан түсінуге арналған жұмыстарды анықтауға және талдауға мүмкіндік туды. Жұмыстың

әдіснамалық негізі жүйелілік, тарихилық және логикалық бірлік принциптері, абстрактіліден нақтыға көтерілудің диалектикалық әдісі болып табылады.

Негізгі тәсіл ретінде феноменологиялық және интерпретациялық әдіс қолданылды. Құрылымдық-функционалдық, жүйелік тәсілдер, тарихи-генетикалық және мәдениетаралық талдау әртүрлі дәрежеде қолданылды. Формальды-логикалық жалпы ғылыми әдістер кеңінен қолданылды: талдау, синтез, индукция, дедукция, абстракция және т. б.

Жаһандану үдерісінде ұлттық сана мен ұлттық бірегейлік мәселесін мәдени-философиялық интеграциялық зерттеу

Ұлттық сананы зерттеу мәселесі «этно» және «бірегейлік» ұғымдарымен тығыз байланысты. Ұлттық сананы зерттеу қажеттілікпен қатар жаһандық саясат, постиндустриалды экономика, постмодерндік мәдениет және халықаралық құқық тудыратын әсерлерді анықтауға мүмкіндік жасайды. Жаһандану үдерісінде ұлттық сананың өзіндік ерекшелігін нақтылау маңызды мәселе болып табылады: ұлттық сана кем дегенде үш деңгейге бөлінеді – жеке, топтық және жалпыұлттық сана, оның ішінде ұжымдық, бұқаралық және т.б. Ұлттық сана қоғамдық сананың мәдени және идеологиялық өзегі болып табылады [2, 22 б]. Жаһандану – қазіргі әлем арасындағы қатынастардың барлық салаларына әсер етеді. Қазіргі адамзат дамуындағы жаһандану – әлемнің тұтастығын, өзара байланысын, өзара тәуелділігі мен интеграциясын қалыптастыратын әлемдік үрдіс [3, 38 б]. Жаһандану үдерісі тікелей емес, бірақ жанама түрде жаңа жаһандық мәдениетті тудырады, ең алдымен этникалық және ұлттық мәдениеттің тасымалдаушысы ретінде көрінетін ұлттық дамуға «қауіп төндіреді» [4, 15 б]. Ұлттық бірегейлік ұлттық сананың өзара тығыз байланысты. Жаһандану үдерісіндегі ұлттық бірегейлік мәселесін түсіну ұлттық сананың тақырыптық өрісін және оның мәдени-философиялық негізін кеңейтеді. Жаһандану жағдайындағы ұлттық бірегейлікті зерттеу әртүрлі, бірақ сонымен бірге бір-бірімен тығыз байланысты және бір-бірімен қиылысатын ғылыми дискурстардан қалыптасады. Бірегейлік философиялық категория, әлеуметтік білім категориясы, психологиялық категория, пәнаралық білім категориясы ретінде қарастырылады [5, 7 б]. Осылайша, бірегейлік термині пәнаралық сипатқа ие болады. Ұлттық бірегейлік – күрделі көп өлшемді, көп қырлы құбылыс, оның зерттеуі әлеуметтік, әлеуметтік-философиялық, психологиялық, мәдениеттанулық, нақты этникалық аспектілерді қамтиды [6, 112 б]. «Бірегейлік» терминінің мағынасының кеңеюі осы тұжырымдамамен көрсетілген әлеуметтік шындықтың қозғалысқа келуімен байланысты [7, 141 б]. Бірегейлік және бірегейлендіру мәселелері XX ғасырдың ортасынан бастап өзекті болды. Ұлттық бірегейліктің мазмұнын, функцияларын, нысандары мен көріністерін нақтылауға байланысты мәселелерді теориялық әзірлеу қоғамдық өмірдің ең күрделі саласы болып табылатын ұлттық

қатынастар мен сананы зерттеудің ғылыми құралдарын құру жөніндегі міндеттер кешеніне жатады. Ұлттық бірегейлік көп деңгейлі және күрделі болуы мүмкін. Жеке мемлекеттілігі жоқ шағын халықтар үшін аймақтық этномәдени бірегейлікті саяси ұлт пен мемлекетке байланысты біріктіретін ұлттық бірегейліктің болуы сирек емес. Дамудың белгілі бір кезеңдерінде бір этномәдени топ шеңберінде бірнеше ұлттық бірегейлік жобалары бәсекеге түсе алады.

С. Хантингтон «Бірегейлік – жеке тұлғаның немесе топтың өзін-өзі тануы деп есептейді. Оның пікірінше, бірегейлік тұлғаны басқалардан ерекшелендіретін белгілі бір қасиеттерге ие өзін-өзі бірегейлендірудің нәтижесін білдіреді» [8, 142 б.]. Осылайша, бірегейлік адамның мінез-құлқын анықтайды. Егер біреу өзін ғалым деп санаса, онда ол соған сәйкес өзін ұстайды.

Бірегейлендірудің психоаналитикалық түсіндірмесін З. Фрейд берді, ол бірегейлік – екі қарама-қарсы принципті – бірегейлік пен өзгергіштікті қамтитын қарама-қайшы құбылыс. Бірегейлендіру үдерісі жеке тұлғаның қалыптасуын қамтамасыз ететін механизм ретінде ұсынылады және жеке тұлғаның басқа субъектіге немесе шындық объектісіне ұқсастығын көрсетуі ретінде түсіндіріледі [9, 108 б.].

Ғылыми айналымға бірегейлік ұғымының енгізілуіне Э. Эриксонның «Бірегейлік: жастық және дағдарыс» атты еңбегінің септігі мол болды [10, 208 б.]. Ол адамның психикалық өмірінің тұтастығын және оның әлеуметтік-мәдени әлеммен органикалық байланысын көрсетеді. Э. Эриксон бірегейлікті «жеке тұлғаның өзіндік ерекшелігі мен тарихи тұқым қуалаушылық сезімі» деп анықтады. Эриксонның пікірінше, бірегейлік екі деңгейде көрінеді. Бірінші деңгей, өзіндік бірегейлік, өзін бірегей деп қабылдауды және уақыт пен кеңістікте өмір сүрудің үздіксіздігін түсінуді білдіреді. Екінші деңгей, әлеуметтік бірегейлік, өзіндік бірегейліктің сабақтастығы ретінде қабылдауды қамтиды. Бірегейліктің әр деңгейінде екі қарама-қайшылық бар: позитивті – адамның әлеуметтік ортасы тұрғысынан қандай болуы керек, ал теріс – адам қандай болмауы керек. Прогрессивті даму үшін позитивті бірегейлік негативтен басым болуы керек. Э. Эриксон сонымен қатар механизм ретінде бірегейлендірудің шектеулі мәні бар екенін айтады. Бірегейлікті қалыптастыру, сайып келгенде, бірегейлендіру қажеттілігі аяқталған жерден басталады. Айта кету керек, Э. Эриксонға дейін Дж. Г. Мид, «мен» екі кезеңі арасындағы эмпирикалық байланысты анықтауға тырысқан [11, 123 б.]. Дж. Г. Мид әлеуметтік бірегейлендіру қағидаттарына қатысты: Бірегейлік субъектісі әлеуметтік өзара әрекеттесу арқылы көрінеді. Субъектіге объектке айналғаннан кейін ғана қол жеткізуге болады. Оның негізгі болжамдарын Ю. Хабермас дамытады. Ол бірегейлік түрлерінің өзара әрекеттесуі әмбебап мағынаға ие деп санайды [12, 290 б.]. Ю. Хабермас жазғандай, тұлғаның бірегейлігі өзін-өзі бірегейлендіруі

арқылы қалыптасады. Тұлғаның бірегейлігі өзін басқалардан ажыратуды осы басқалар мойындауы керек. Бірегейліктің мағыналы тұжырымдамасын әйгілі ағылшын әлеуметтанушысы А. Гидденс әзірледі. Гидденс теориясының маңызды ұстанымы – жеке тұлғаның ерекшелігі деп есептеді. Гидденс шынайы бірегейлікті жеке тұлғаның шынайы ойлау әрекеттерін, сезімдерін, тілектерін, жасыра алатын жалған бірегейлік алмастыра алатынына назар аударады. Шынайы бірегейліктен қалған кеңістік бос болып көрінеді. Бірақ бұл бос кеңестікті жеке тұлға әртүрлі контексттерде қабылдайтын «жалған бірегейліктер» толтыра алмайды, өйткені олар басқалардың реакциясынан туындағандай жеке тұлғаның ішкі сенімдеріне сәйкес келеді. Бірегейлік сонымен қатар уақыт пен кеңістіктегі үздіксіздікті болжайды [13, 98 б.]. Гидденс «Модернизм және өзіндік бірегейлік» атты жұмысында бірегейлік пен өзіндік бірегейлік қазіргі мәдениеттің құбылысы ретінде көрсетеді. Гидденстің пікірінше, бірегейлік күнделікті өмірдің рефлексивті белсенділігінде құрылады және сақталады. Әлеуметтік бірегейлік әрқашан топтық немесе ұжымдық қауымдастық тұрғысынан түсіндіріледі. Әлеуметтік теория бойынша жеке тұлға бір уақытта бірнеше бірегейлікке ие, өйткені ол әртүрлі әлеуметтік-мәдени кеңістіктерде өзара әрекеттеседі.

Л.Б. Шнейдер бірегейліктің заманауи зерттеулерін талдай отырып, «бірегейлік» ұғымының үш негізгі мазмұнын анықтайды: тұлғаның бірегейлігі оның интегративті қасиеті ретінде; адамның топқа, жынысқа, этносқа, текке немесе басқа санаттарға сәйкестік дәрежесі; жеке тұлғаның өзіндік, шынайылығы [14, 124 б.]. Басқаша айтқанда, сәйкестікті белгілейтін жағдайлар салыстырмалы және көбінесе тұлғаның психологиялық үздіксіздігі мен тұтастығын қамтамасыз ететін тұрақты қатынастардың немесе байланыстардың болуын болжайды.

П. Бергер мен Т. Лукманның еңбектерінде бірегейлік тұтастыққа қарсы тұрады. П. Бергер мен Т. Лукман бірегейлікті субъективті шындықтың негізгі элементі, жеке тұлға мен қоғамның диалектикалық өзара әрекеттесуінен туындайтын ерекше құбылыс ретінде қарастырады. П. Бергер мен Т. Лукманның пікірінше, адам мен оның әлеуметтік-мәдени әлемі бір-бірімен өзара әрекеттеседі. Адам айналасындағы әлемді жасайды, содан кейін күнделікті тәжірибені қайталау арқылы, оны объективтендіреді, содан кейін объективті әлеуметтік әлем ішкі күйге енеді, яғни әлеуметтену процесінде ол адамның санасына аударылады. Осылайша, адам өзінің табиғатын қалыптастырады, қоғамның қатысуымен өзін жасайды, әлеуметтену арқылы өзіндік сананы қалыптастырады. Әр адамның шындық туралы өзіндік түсінігі бар, ол белгілі бір дәрежеде басқа адамдардың сол шындықты түсінуінен ерекшеленеді. Жеке адам қоршаған шындық туралы білімді басқа адамдармен қарым-қатынас жасау немесе басқалар өмір сүретін әлемді «басқадан қабылдау» нәтижесінде қалыптастырады. Осылайша, адам біртіндеп берілген шындыққа сәйкес келетін берегілікті жасайды. Адамды

қалыптастырған бірегейлік, яғни ол үйренген нормалар мен құндылықтар объективті әлемде бар нормалар мен құндылықтарға сәйкес келуі керек. Басқаша айтқанда, субъективті шындық объективті шындыққа сәйкес келуі керек. Ол үшін қоғамның барлық дерлік мүшелері, әсіресе жеке адам күнделікті өмірде кездесетін маңызды адамдар онымен үйренген нормалар мен құндылықтарды бөлісуі керек, яғни оның субъективті шындығын растау. Осылайша, ұлттық бірегейлік ұлттық сананың қалыптасуына өзіндік ықпал етіп отырады. Бірегейлікті жеке тұлғаны қоршаған барлық әлеуметтік орта растауы керек. Басқаша айтқанда, белгілі бір белгілердің қалыптасуы, мысалы, білім беру, кәсіптік немесе гендерлік бірегейлік, осы қасиеттердің мәртебесін қоғамның барлық мүшелері мойындаған кезде ғана болуы мүмкін. Жеке тұлғаның қалыптасуы қоғамда бар әлеуметтік құрылымның әсерінен болатындықтан, оны сақтауға тырысу керек. Осылайша, П. Бергер және Т. Лукман егер бірегейлік жаһандану үдерістерінің әсерінен пайда болса, онда ол сол жаһандану үдерістерінің әсерінен өзгеруі мүмкін екенін көрсетті. Екінші жағынан, бірегейлік қолданыстағы мәдени құрылым арқылы оны өзгерте отырып, қоғамда өзіне тән мәдени құндылықтар мен көзқарастарды нығайта алады және сол арқылы мәдени үдерістерге әсер етеді.

Э. Гофман бірегейліктің үш түрін анықтады: әлеуметтік, өзіндік, жеке. Гофман адамның өзі туралы ақпаратқа әлеуметтік ортаға әсері мәселесі ретінде «саяси бірегейлік» ұғымын енгізеді. Эриксонның негізгі сенім туралы идеяларын дамыта отырып, Э. Гофман мұндай әдістердің мақсаты коммуникация желісінде өзін қорғау, сыни жағдайларды игеруге көмектесу болып қала береді деп санайды. Алайда, Эриксоннан айырмашылығы, ол «негізгі сенім» сыни жағдайларды шешуге қалай көмектесетінін және оның пікірінше, кеңістік пен уақытты игеру қабілеті адамның негізгі қабілетін құрайды [16, 142 б.]. Э. Гофман бірегейлікті жіктей отырып, саяси бірегейлендіруді бөліп көрсетті.

Постмодерндік философия бірегейліктің жаңа классикалық емес түсіндірмелерін берді. Ж. Дерриданың деконструкциясы, Ж. Делез дәстүрлі дихотомияларды қайта қарауға ықпал етті. Соңғы онжылдықтарда сәйкестендіру мәселесіне төрт негізгі көзқарас байқалды. Біріншісін С. Холл «мәдени бірегейлік мәселесі және субъектінің орталықсыздандырылуы» кітабында сипаттаған [17, 4 б.]. Автор бұрын қатаң құрылымдарға (сыныптар, этностар, жыныстар), ал қазір жылжымалы құрылымдарға байланысты болған бірегейлік дағдарысы туралы айтады. Екінші тәсілдің авторы – Э. Гидденс – берілген және саналы бірегейлікті көрсетеді. Ол бірегейлік барған сайын рефлексиялық процеске айналатынын атап өтті. Қазіргі қоғамда бірегейлік үнемі өзгеріп отыратындығын атап өтіп, постмодернизмге тән жеке тұлғаны рәсімдеуді қарастырады. Үшінші бағыттың өкілі С. Лэш біз рефлексивті модерн дәуірінде өмір сүріп жатқанымыз туралы жазады, ол детрадицияланумен сипатталады, адам өзі қоғамдағы өз орнын түсіне

бастағанда, көптеген жеке тұлғалардың арасында өзін-өзі анықтай бастайды. Жаһандану дәуіріндегі бірегейлік мәселелері туралы «Болашаққа ұмтылған жаңа сәйкестік, индустриалды дәуірді сипаттаған азаматтық қоғамның бұрынғы бірегейлігінен емес, бүгінгі қарсылық бірегейлігінің дамуынан туындайды» [18, 126 б.]. Кастельстің пікірінше, болашаққа ұмтылатын бірегейлікке қарсылық бірегейлігінен ауыса алатын және осылайша жаһандық капитал мен ақпарат ағындарының мүдделеріне қарсылық құндылықтарын сақтай отырып, тұтастай алғанда қоғамның өзгеруіне ықпал ететін негізгі қауымдастық топтарын негізге алады. Кастельстің пікірінше, діни, ұлттық және аумақтық қауымдастықтар ұлттық бірегейдікті қалыптастыратын негіз деп есептейді. 3. Бауман бірегейлікті жеке тұлғаның мәні даралану және оның қалыптасуы үшін жеке жауапкершілік деп қарастырады. Даралау процесі жаһанданудың күшеюімен пайда болды, бұл жеке адам мен қоғам арасындағы шекаралардың бұлыңғырлануына әкелді, «аяқталмаған бірегейлік» пайда болды, ол қазіргі адам үшін өзінің өмірлік жобасын құрудың тұрақты тандауына айналды. Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, біз ұлттық бірегейлікті үнемі өзара әрекеттесетін бейнелер мен мағыналар процесімен сипатталатын құрылым ретінде түсінеміз.

Ә.Н. Нысанбаев қоғамда полиэтностық және көпконфессионалдылық, сондай-ақ жасына және этникалық тегіне байланысты бірегейліктер тән дей келе, қазақстандық қоғамның тағы бір ерекшелігі, оның мүшелерінің бірегейлігі мен өзгергіштігі деп қорытындылайды [19, 36 б.]. Бұл діни немесе кеңірек айтқанда, дүниетанымдық идеялар саласында айқын көрінеді, демек, ұлттық бірегейлік пен ұлттық сана өзара тығыз байланысты. Қазақстандағы бірегейлендіру үдерістерінің ерекшелігі мен сипаты, оларға тән көп өлшемділік, көп бағытты, динамизм қоғамдық даму моделін тандау кезінде салмақты саяси шешімдер мен жауапкершілікті талап етеді. Қазақстандық қоғамның этносаралық және конфессияаралық шоғырлануын, оның тұрақты өмір сүруін қамтамасыз ете алатын осындай модельдердің бірі – алуан түрліліктегі бірлік ретінде белгіленуі мүмкін. Осыған сәйкес, қазіргі қазақтар үшін этникалық бірегейлік айқындалған бірегейлік ретінде сипаттауға болады.

Р. Кадыржанов өзінің «Қазақстанның этномәдени символизмі және ұлттық бірегейлігі» атты еңбегі атты еңбегінде ұлттық бірегейлік, этникалық бірегейлік ұғымын қарастырады. Ұлт адамзат қауымдастығы ретінде жалпы ұлттық бірегейлікті бөлісетін адамдардан тұрады [20, 35 б.]. Сонымен бірге ұлттық бірегейлік – ұлтты құрайтын жеке тұлғалардың өзіндік санасы. Ұлттық бірегейлік жеке адамның өз ұлтымен және мемлекетімен байланысының күшті эмоционалды зарядын көтереді. Қазақ ұлттық патриоттары үшін тарихқа жүгінудің басты мақсаты оны қазақтандыру болып табылады, оның мәні ұлттық тарих тілмен қатар қазақ болмысының басты символы болып табылатынын көрсету болып табылады. Қазақ

ұлттық бірегейлігінің нышаны ретінде ұлттандыру мәселесіне ерекше назар аударады. Мемлекеттің Қазақстан тарихымен қарым-қатынасының негізінде қазақ тарихының жетекші рөлін атқара отырып, ел тарихын оның барлық халықтарының тарихы ретінде ұсынуға бағытталған қазақ рәміздері мен Қазақстанның басқа этностарының рәміздерінің балансы ретінде қазақстандық бірегейлік пен этномәдени рәміздер жатырдеп есептейді. Сондай-ақ, қазіргі қоғамның қалыптасуы мен дамуындағы қарастырылып отырған бірегейлік формаларының маңыздылығы бағаланады. Ол ұлттық бірегейлікті жеке тұлғаның өз ұлтына және ұлттық саяси жүйесіне қатысты қатынастарын көрсететін мәдени норма деп анықтайды.

Адамның ұлтқа жататындығын сезінуі ғана емес, сонымен бірге оның негізгі сипаттамаларын құндылық ретінде қабылдау да маңызды. Бұл ұлттық бірегейлікті мақсатты түрде жобалауға, түзетуге кең мүмкіндіктер береді. Кейбір жағдайларда ұлттық және этникалық бірегейліктер бір-бірінің орнына қолданылады, бұл бізге этникалық бірегейлік бойынша теориялық әзірлемелерге жүгінуге құқық береді. Этникалық бірегейлік- біріншіден, әлеуметтік-мәдени практика үдерісінде пайда болатын және қайта құрылатын құбылыс; екіншіден, оның қалыптасуы мен дамуында олардың символдық көрінісін табатын мәдениет басым рөл атқарады.

Ұлттық бірегейлік мәселесі даму перспективаларының көптігі, әртүрліліктің артуы және реттіліктің болмауы, құндылықтар мен қатынастар жүйелерін қайта құру жағдайында өзекті болады. Жеке тұлғаны, қоғамды, ұлтты қарастыруға болатын әрбір субъект өзінің, өзінің даму жолының, құндылықтарының, мұраттары мен мақсаттарының болуы керек екенін түсінеді. Өзін-өзі әлеуметтік субъект ретінде танудың қалай жүретінін теориялық тұрғыдан білдіру маңызды, содан кейін «тұлға», «бірегейлендіру», «бірегейлік», «ұлттық құндылықтар» ұғымдары қазіргі заманның негізгі проблемаларына айналатыны белгілі болады. Бірегейлік, ең алдымен, дәстүрлі құндылықтарды сақтау және сақтау және мәдени әртүрлілікті тануға және толық қабылдауға байланысты әр түрлі мәдениеттер арасында диалог құру үшін қажет. Ұлттық бірегейлік ұғымы екі қарама-қарсы процестердің хабардарлығын көрсетеді: бір жағынан, топтық іс-қимыл тәртібі дараланады, ал екінші жағынан, ұжымдық мақұлданған мінез-құлық ережелері сақталады. К. Хюбнердің пікірінше, «ұлттың бірегейлік – өзінің әдеттегі іс-әрекеттерінде, сөйлеуінде, ойлауында, сезімдері мен тілектерінде – ішінара саналы түрде, ішінара бейсаналық түрде-белгілі бір уақытта осы ұлтқа жататын субъектілерді басқаратын көптеген тарихи реттеуші жүйелермен анықталған ретінде ұсынылуы мүмкін». Оларға құндылықтар, әдет-ғұрыптар, мәдениет, тіл, саяси идеялар мен мақсаттар, сонымен қатар белгілі бір географияға, белгілі бір климатқа деген көзқарас, материалдық заттармен жұмыс: қолөнер, технологиялық, коммерциялық және сол сияқтылар, егер ол белгілі бір, өзгермейтін «стильде» көрсетілді. М.С. Шайкемелев ұлттық

бірегейліктің негізін ұлт қалыптастырады деп есептей келе, ұлтты этноұлт ретінде және саяси қауымдастықтың немесе отандастықтың бір түрі ретінде түсіну тәсілдері бірегейліктің бастауы деп тұжырымдайды [21, 187 б.]. Қазіргі ұлттың тұрақты өмір сүруінің шарты бірегейліктің оңтайлы иерархиясын құру және сақтау.

Қауымдастықтың сыртқы рәміздері (аумақ, экономика, тарих) ұлттың болмысының ішкі, экзистенциалды мағынасын толық ашпайды. Бұл тек ұлт өмірінің объективті жақтары. Олар хабардар болуы керек, құндылық көзқарастарының, қарым-қатынастарының негізі, ұлттық өзін-өзі танудың көрінісі мен онымен бірге жүретін сезімдердің, тәжірибелердің, дәстүрлердің негізі болуы керек. Ұлттық сананың мұндай толық көрінісі болмаса, қауымдастық тарихи процестің белсенді субъектісі бола алмайды. Сондықтан ұлттың анықтамасында оның объективті негіздерін ғана емес, сонымен бірге бұл негіздердің ұлттық санада қандай көрініс тапқанын да атап өту қажет. Сана, құндылық бағдарлары мен дәстүрлері арқылы ұлттық тұлға объективті негіздер арқылы емес, нақты түрде көрінеді. Әр адам өзінің жеке басын, туыстығын білетіндіктен ғана ұлттық, яғни өзін ұлттық тұтастықпен бірегейлендіреді. Ұлттық бірегейлендіру, осылайша, ұлттық сананың маңызды элементі болып табылады. Бірегейлендіру әлеуетін барынша іске асыруды мінез-құлықтың сәтті моделін құруға мүмкіндік беретін стратегия ретінде қарастыруға болады. Ішкі және сыртқы, бейімделу мен қорғаудың арақатынасын анықтай отырып, сәйкестілік ақыр соңында өзін қоршаған әлемнен ажыратуға, өзін басқалардан ажыратуға, өзін және оған қатысы жоқ нәрсені бөлуге және сол арқылы әлеуметтік қатынастар жүйесіндегі орны мен рөлін анықтауға мүмкіндік береді. Ұлттық бірегейлік – ұлттың болмысының сапасы.

Жаһандану үдерісіндегі ұлттық сананың эксклюзивті компоненті

Ұлт, қызметтің маңызды субъектілерінің бірі бола отырып, этнос сияқты жоғары деңгейдегі субстрат негізімен тығыз байланысты ұзақ тарихи кезеңде қалыптасады [22, 49 б.]. Әлеуметтік ұжым ретінде олар көптеген параметрлер бойынша бір-бірімен ұштасады және этнос іс жүзінде ұлтты қалыптастыратын және дамытатын негіз, өйткені ұлттық сана негізгі этникалық механизмдерді синтездейді. Этнос қалыптасу кезінде кеңістіктік тұрғыдан байланысты адамдар тобы [23, 79 б.]. Тұтастай алғанда, көптеген жағдайларда «ұлт» және «этнос» анықтамаларының өзара алмастырылуының болуын атап өткен жөн, бұл ұғымдардың мағыналық жақындығымен түсіндіріледі. Соңғы онжылдықтарда әлемде болып жатқан түбегейлі әлеуметтік, саяси және экономикалық өзгерістер әртүрлі елдердің, халықтардың, мәдениеттердің өзара байланыстары мен өзара тәуелділіктерінің кеңеюіне әкелді. Өзгерістер қоғамдық өмірдің барлық дерлік формаларын қамтиды және мәдени-

философиялық, әлеуметтік-ғылыми білімде екіұшты, кейде қарама-қайшы бағалар алады. Жаһандану үдерісінде мәдени көптүрлілік пен ұлттық бірегейлікке бүгінде қауіп төніп тұр. Демек, халықтардың табиғи қатынасы – өзін, бірегейлігін қорғау. Өзінің рухани бірегейлігін сақтай алатын мәдени тұтастықтар жаһандану ағымында адаспауға, оның нормаларын өзінің әлеуметтік жүйесінде бейімдеуге мүмкіндік алады.

Ұлттық сана үшін ұлттың өзіндік өмір салты тек өзіндік ерекшелік ретінде ғана емес, сонымен қатар басқа мәдениеттерге қатысты артықшылық ретінде де қабылданады. Жаһандану идеологы М. Уотерстің пікірінше, жаһандану әлемінің негізінде аумақтық шекараларға, елдер арасындағы саяси және экономикалық қатынастарға, ұлттық мүдделерге және т. б. тәуелсіз жаңа шындық қалыптасады [24, 38 б.]. Жаһандану үдерістерімен сипатталатын жаңа жағдайларда ел халқы ұлттық бірлікке мұқтаж. Қазіргі жағдайда жаңа бірегейлікті анықтау ұлттық сана мен ұлттық бірінгейлік интеграциясының шекараларын іздеу міндетін қояды.

Ұлттық сананы мәдени-философиялық зерттеудің өзектілігі ұлттық бірегейлік туралы тұтас идеяны әзірлеу қажеттілігінен тұрады. Ұлтты жаһандану үдерісіне қатысатын белгілі бір тұтастық ретінде түсіну ұлттық сананы анықтау, ұлттық өзін-өзі тану мәселелерін мәдени-философиялық тұрғыдан қарау қазіргі әлемдегі қоғамның орналасу ерекшеліктерін нақтылайды. Шындығында, ұлт – қазіргі заманғы құбылыс, оны зерттеушілердің көпшілігі келіседі.

Қорытынды

Жаһандану біртұтас әлемдік даму үрдісі ретінде біртұтас экономиканың, қаржы жүйесінің, саяси-құқықтық саланың, сондай-ақ көпмәдениетті әлемнің қалыптасу процестерінің жиынтығы болып табылатыны көрсетілген. Көптеген зерттеушілерге және осы саладағы жұмыстарға қарамастан, пікірлердің бірлігін анықтау қиын жаһандану әлі де дамып келе жатқан шындық, көп қабатты және полиаспект, өзгерістерге ашық. Әлемнің, оның экономикалық және саяси құрылымының, мәдениеті мен негізгі институттарының өзгеруінің салдары адамдардың ұжымдық санасының өзгеруі, құндылықтарды қайта қарау болып табылады, бұл өз кезегінде жаңа дүниетаным мен жаңа мақсаттар қоюға әкеледі. Қорытынды баға бере отырып, бүгінде әлемдік тәртіп негіздерінің өзгеру уақыты, жаңа әлемге сапалы секіріс, белгісіздік дәуірі, «ақпараттық шатасу», бифуркация нүктесі, бұл кезде дамудың одан әрі барысын алдын-ала болжау мүмкін емес. Валлерштейн айтқандай, әлемнің жаңа жағдайы «ішкі жағынан анықталмайды, сондықтан адамның араласуы мен шығармашылығына ашық». Өзін-өзі ұйымдастыру теориясын ескере отырып, қазіргі уақытта әлемдік жүйе тұрақсыз, әртүрлі сипаттағы әсерлерге, соның ішінде этноәлеуметтік әсерлерге ұшырайды.

Жүргізілген талдау нәтижесінде этнос пен этностық жаһандық процестердің ажырамас элементтері болып табылатындығы көрсетілді, олардың мәні әлеуметтік-тарихи, дегенмен, бүгінде этникалық экономикалық, саяси-құқықтық және көпмәдени сипатқа ие болады. Этносты зерттеу шеңберінде жаһандық контексте жеке тұлға мен ұжымдардың нормалары мен мінез-құлық реакцияларының қайнар көзі болып табылатын өзінің «менін» өмір бойы біртұтас, ажырамас сезімі туралы түсінік қарастырылып, нақтыланды. Жаһандану қоғамның мультикультурализмін тудырады, азаматтық пен ұлттық бірегейліктің бұрынғы маңыздылығын өзгертеді, сондықтан тарихи тұрақты және жаһандық өзгерістер дәуірінде жеке адамға қажетті тұрақтылық пен қауіпсіздікті қамтамасыз ететін этникалық сәйкестік алдыңғы қатарға шығады. Ұлттық мемлекетке жаһанданудың сын-тегеуріндерінің бірі мемлекет аумағындағы әртүрлі сәйкестіктер мен этникалық әртүрлі қауымдастықтардың, диаспоралардың күрделі әлеуметтік нысандарының өсуі болып табылады деген қорытындыға келді. Біртұтас тұрақты ұлттық мемлекет шеңберінде бір аумақта тарихи тұрғыдан қалыптасқан әр түрлі этностардың қатар өмір сүруі маңызды емес.

Жұмыс барысында алынған нәтижелер тәуелсіздік пен жаңалыққа ие, этносты әлеуметтік құбылыс ретінде жан-жақты зерттеуге, оның шешуші рөлі мен маңыздылығын анықтауға, қазіргі жаһандық қоғамның салаларына талдау жасауға және жаһандану процестерімен байланысты проблемалардың алдын алуға және шешуге ұсыныстар беруге мүмкіндік береді. Саяси саладағы объективті интеграциялық процестерге қарамастан, мемлекет әлі де күшті әмбебап саяси институт және әлемдік саяси-экономикалық жүйенің негізі болып қала береді. Осылайша, қорытындылай келе, жаһандану динамикалық құбылыс екенін және жаңа жаһандану әлеміндегі адам жатақханасының барлық салаларын үйлестіру үшін мемлекетке нақты және ықтимал сын-қатерлерді ескере отырып, элиталардың жағдайды реттеу жөніндегі саналы, мақсатты бірлескен іс-әрекетінің, сондай-ақ оны қарау үшін әртүрлі салалардағы талдаушылардың зияткерлік жұмысының тағы бір онжылдығы қажет болатынын атап өткен жөн және барабар шешімдерді әзірлеу.

Әдебиеттер

1 Словарь терминов межкультурной коммуникации / И.Н. Жукова, М.Г. Лебедько, З.Г. Прошина, Н.Г. Юзевочич; под ред. М.Г. Лебедько и З.Г. Прошиной. – М.: Флинта: Наука, 2013. – 632 с

2 Бабаков В.Г. Семенов В.М. Национальное сознание и национальная культура. – М.: РАН, 1996. – С. 22.

3 Омарбекова Г.Ә. Тіл және жаһандану: Оқу құралы. – Нұр-Сұлтан: «Fastprint» баспасы, 2019. – 160 б.

4 Бергер П. Культурная динамика глобализации // Многоликая глобализация. / Под ред. П. Бергера и С. Хантингтона; Пер. с англ. В.В. Сапова под ред. М.М. Лебедевой. – М.: Аспект Пресс 2004. - С. 8-24.

- 5 Гаджиев К.С. Национальная идентичность: концептуальный аспект // Вопросы философии. – 2011. – № 10. – С. 3-16.
- 6 Абдулатипов Р.Г. Природа и парадоксы национального «Я». – М.: Мысль, 1995. – 224 с.
- 7 Галкина А.Е. Роль сопоставительного метода в формировании национальной культурной идентичности // Вестник Красноярского государственного педагогического университета им. В.П. Астафьева. – 2010. – № 3. – С. 140-144.
- 8 Huntington S.P. Who are We? The challengers to America's national identity identity – New Delhi: Penguin books India, 2004. – XVIII. – 428 p.
- 9 Развитие личности: Понятие идентификации в теории З. Фрейда. N. 2 /2011. – С. 106–115.
- 10 Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Пер. с англ. – М., 1996; Идентичность / Общ. ред. и предисл. А.В. Толстых. – М.: Прогресс, Б. г. (1996). – С. 340.
- 11 Mead G.H. Genesis of Self and Social Control // International Journal of Ethics. 1925. – 437 p.
- 12 Хабермас Ю. В поисках национальной идентичности: философские и политические статьи / Ю. Хабермас. – Донецк: Донбасс, 1999. – 415 с.
- 13 Гидденс Э. Модерн и самоидентичность / Реф. Е. Ф. Якимовой // Современная теоретическая социология: Энтони Гидденс. Реферативный сборник / Под ред. Ю.А. Кимелева. Серия «Социология». – М., 1995. – С. 95-113.
- 14 Шнейдер Л.Б. Профессиональная идентичность: Монография. – М.: МОРУ, 2001. – 272 с.
- 15 Осипова Е.Д. Трансформация социальных практик: концепция П. Бергера и Т. Лукмана в условиях кризисного общества. Вестник РУДН, серия Социология. – 2015. – Т. 15. – № 2. – С. 69-79.
- 16 Kardorff E. von. Goffmans Stigma-Identitätskonzept – neu gelesen // Theatralisierung der Gesellschaft / Hrsg. von H. Willems. – Wiesbaden: VS, 2009. – Bd. 1: Soziologische Theorie und Zeitdiagnose. – S. 137–161.
- 17 Hall, S. Who Needs Identity? / Hall S. // Questions of Cultural Identity. Ed. by Stuart Hall and Paul du Gay. – London: Sage, 1996. – 1–17. p.
- 18 Lash S. Critique of Information. – London, Thousand Oaks: Sage Publications, 2002. – 260 p.
- 19 Нысанбаев А.Н. Национальная идея как фактор консолидации полиэтнического казахстанского общества в эпоху глобализации // Этнопанорама. – 2004. №1. – С. 33-39.
- 20 Кадыржанов Р.К. Этнокультурная символика и национальная идентичность Казахстана / под общ. ред. З. К. Шаукенова. – Алматы: Институт философии, политологии и религиоведения КН МОН РК, 2014. – 168 с.
- 21 Шайкемелев М.С. Казахская идентичность в контексте модернизации общества. Монография [Изд. 2-е. Перераб и доп.]. – Алматы: Институт философии, политологии и религиоведения КН МОН РК, 2020. – 230 с.
- 22 Баграмов Э. Нация национальная идея и национальная политика // Евразия. – 1997. – № 1-2(5-6). – С. 48-52.
- 23 В поисках парадигмы нации (националистические очерки) / Отв. Ред. А.А. Барсуков. – Москва-Нальчик, 1997. – 259 с.
- 24 WATERS M. The Post-Industrial Society. The classical tradition in sociology: The american tradition. Ed. by Alexander J., et al. – L., etc: Sage, 1997. – Vol. IV. – P. 33-50.

Transliteration

- 1 Slovar' terminov mezhdkul'turnoj kommunikacii [Glossary of Intercultural Communication Terms] / I.N. Zhukova, M.G. Lebed'ko, Z.G. Proshina, N.G. Juzefovich; pod red. M. G. Lebed'koi Z. G. Proshinoj. – М.: Flinta: Nauka, 2013. – 632 с
- 2 Babakov V.G. Semenov V.M. Nacional'noe soznanie i nacional'naja kul'tura [National Consciousness and National Culture]. – М.: RAN, 1996. – S. 22.

- 3 Omarbekova G. A. Til zhəne zhahandanu: Оқу құралы [Language and Globalization: A Study Guide]. – Nыр-Syltan: «Fastprint» baspasy, 2019 – 160 b.
- 4 Berger P. Kul'turnaja dinamika globalizacii [Cultural Dynamics of Globalization] // Mnogolikaja globalizacija. / Pod red. P. Bergera i S. Hantingtona; Per. s angl. V.V. Sapova pod red. M. M. Lebedevoj. – M.: Aspekt Press 2004. – S. 8-24.
- 5 Gadzhiev K.S. Nacional'naja identichnost': konceptual'nyj aspekt [National Identity: Conceptual Aspect] // Voprosy filosofii. 2011. – № 10. – S. 3-16.
- 6 Abdulatipov R.G. Priroda i paradoksy nacional'nogo «Ja» [The Nature and Paradoxes of the National "I"]. – M.: Mysl', 1995. – 224 s.
- 7 Galkina A.E. Rol' sopostavitel'nogo metoda v formirovanii nacional'no kul'turnoj identichnosti [The Role of the Comparative Method in the Formation of National Cultural Identity] // Vestnik Krasnojarskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta im. V.P. Astaf'eva. – 2010. – № 3. – S. 140-144.
- 8 Huntington S. P. Who are We? The challengers to America's national identity identity – New Delhi: Penguin books India, 2004. – XVIII, 428 p.
- 9 Razvitie lichnosti: Ponjatie identifikacii v teorii Z. Frejda [Personality Development: The Concept of Identification in the Theory of S. Freud]. – N. 2 /2011. – C. 106 – 115.
- 10 Jerikson Je. Identichnost': junost' ikrizis [Identity: Youth and Crisis] / Per. s angl.; – M., 1996. Identichnost' / Obshh. red. ipredisl. A.V. Tolstyh. – Moskva: Progress, B. g. (1996). – S. 340.
- 11 Mead G.H. Genesis of Self and Social Control // International Jornal of Ethics. 1925. 437 p.
- 12 Habermas Ju. V poiskah nacional'noj identichnosti: filosofskie i politicheskiestat'i [In Search of National Identity: Philosophical and Political Articles] / Ju. Habermas. – Doneck: Donbass, 1999. – 415 s.
- 13 Giddens Je. Modern i samoidentichnost' [Modernity and Self-Identity] / Ref. E.F. Jakimovoj // Sovremennaja teoreticheskaja sociologija: Jentoni Giddens. Referativnyj sbornik / Pod red. Ju. A. Kimeleva. Serija «Sociologija». – M., 1995. – S. 95-113.
- 14 Shnejder L. B. Professional'naja identichnost': Monografija [Professional Identity: Monograph]. – M.: MOSU, 2001. – 272 s.
- 15 Osipova E.D. Transformacija social'nyh praktik: koncepcija P. Bergera i T. Lukmana v uslovijah krizisnogo obshhestva [Transformation of Social Practices: the Concept of P. Berger and T. Luckman in a Crisis Society]. Vestnik RUDN, serija Sociologija. – 2015. T. 15. – № 2. – S. 69-79.
- 16 Kardorff E. von. Goffmans Stigma-Identitätskonzept – neu gelesen // Theatralisierung der Gesellschaft / Hrsg. von H. Willems. – Wiesbaden: VS, 2009. – Bd. 1: Soziologische Theorie und Zeitdiagnose. – S. 137–161.
- 17 Hall, S. Who Needs Identity? / Hall S. // Questions of Cultural Identity. Ed. by Stuart Hall and Paul du Gay. – London: Sage, 1996. – 1–17. r.
- 18 Lash S. Critique of Information. – London, Thousand Oaks: Sage Publications, 2002. – 260 p.
- 19 Nysanbaev A.N. Nacional'naja ideja kak factor konsolidacii polijetnicheskogo kazahstanskogo obshhestva v jepohu globalizacii [The National Idea as a Factor in the Consolidation of Multi-Ethnic Kazakh Society in the Era of Globalization] // Jetno panorama. – 2004. – №1. – S. 33-39
- 20 Kadyrzhanov R. K. Jetnokul'turnaja simvolika i nacional'naja identichnost' Kazahstana [Ethnocultural Symbols and National Identity of Kazakhstan] / pod obshh. red. Z. K. Shaukenova. – Almaty: Institut filosofii, politologii i religiovedenija KN MON RK, 2014. – 168 s.
- 21 Shajkemelev M.S. Kazahskaja identichnost' v kontekste modernizacii obshhestva [Kazakh Identity in the Context of Modernization of Society]. Monografija [Izd. 2-e. Pererab i dop.]. – Almaty: Institut filosofii, politologii i religiovedenija KN MON RK, 2020. – 230 s.

22 Bagramov Je. Nacija nacional'naja idejainacional'naja politika [Nation, National Idea and National Policy] // Evrazija. – 1997. – № 1-2(5-6). – S. 48-52.

23 V poiskahparadigmynacii (naciologicheskiocherki) [In Search of a Nation's Paradigm (National Essays)] / Otv. Red. A.A. Barsukov. – Moskva-Nal'chik, 1997. – 259 s.

24 Waters M. The Post-Industrial Society. The classical tradition in sociology: The american tradition. Ed. by Alexander J., et al. – L., etc: Sage, 1997. – Vol. IV. – P. 33-50.

Abdurazakova G.A. , Mussabekova G.K. , Bozhbanbaev B.M.

Cultural and Philosophical Meaning of National Consciousness and National Identity in the Process of Globalization

Abstract. The article describes national consciousness as the most important component of public consciousness, defines and characterizes the structure of national consciousness as a mechanism for understanding and changing the socio-cultural environment, socio-cultural reality, cultural and philosophical analysis of the consequences of globalization processes in terms of their own impact on national consciousness, studies the specific characteristics of national consciousness and its individual national-transitional component, studies the place and role of national consciousness in the system of Public Security, attention is paid to the study of the new cultural and philosophical meaning of national consciousness through the search for national identity. In addition, the purpose of the study is to identify and analyze the most important changes in national consciousness and national identity associated with the process of globalization. The main aspects of modern cultural and philosophical interpretations of the concepts of national consciousness and national identity are analyzed.

Keywords: national consciousness, globalization, interpretation, national identity, national modernization.

Абдуразакова Г.А. , Мусабекова Г.К. , Божбанбаев Б.М.

Культурно-философское значение национального сознания и национальной идентичности в процессе глобализации

Аннотация. В статье подчеркивается, что национальное сознание как важнейшая составляющая общественного сознания, определение и описание структуры национального сознания как социокультурной среды, механизма осмысления и изменения социокультурной действительности, культурно-философский анализ последствий процессов глобализации с точки зрения их собственного воздействия на национальное сознание, определение специфических характеристик национального сознания, формирующихся в условиях глобализационных изменений, и его отдельных национально-переходных составляющих части, изучить место и роль национального сознания в системе общественной безопасности, в поисках национальной идентичности основное внимание уделяется изучению новой культурно-философской сущности национального сознания. Кроме того, целью исследования является выявление и анализ существенных изменений национального сознания и национальной идентичности, связанных с процессом глобализации. Анализируются основные аспекты современных культурно-философских трактовок понятий национального сознания и национальной идентичности.

Ключевые слова: национальное сознание, глобализация, интерпретация, национальная идентичность, национальная модернизация.